

Boga ni! Čemu se slepiti kot otrok s pravljicami, ki so le samoprevara. Kakor je zakonito, da raste to drevje in se posuši, strohni, razpade, kakor je povsem ob sebi umevno, da sije solnce in ga pregrne noč — tako sem tudi jaz le telo ogromnega telesa — vesoljstva. V meni so iste snovi kot v zemlji, kot v solncu, kot v zvezdah, in podvržene so istim naravnim vplivom in izpremembam. Boga ni! ...»

In ko je izpregovoril zadnjo besedo, se je oddahnil, kot da se je prebudil iz mrzličnih sanj.

Razprožil je roke, kot da jih ponuja vsemu svetu v znak sprave in bratstva. Dočim se je še pred nekaj dnevi opotekal mimo ljudi kot izobčenec, je postal zdaj spet njih tovariš, sodelavec, kajti zdaj je bil prepričan, da je spas in zdravje le v delu, ki zahteva celega človeka in da le brezdelje rodi zastrupljajoče misli.

Svež se je vrnil na svoj dom. Na vratih je našel pismo, ki mu v temi ni mogel razbrati pisave. Šele pri luči je prečital, da mu novi gospodar, ravnatelj Grozd, odpoveduje stanovanje, ker ni pravočasno plačeval najemnine, vendar mu «iz obzirnosti» odpušča polovico dolga ter mu dovoljuje uporabo sobe še štiri najst dni.

Učitelja ni ta vest popolnoma nič potrla. Takoj se je spomnil svoje sestre in Logarjevih, pri katerih bi se nastanil za nekaj dni, medtem pa si poišče svoj novi delokrog z vstopom med — Allanovce. In bil je vesel in dobre volje, da je vse tako pametno zasnoval. «Novo življenje!» je vzklikal sam pri sebi in vse se mu je zdelo praznično in prerojeno.

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Zorec:

Ljubice tri.

⟨Iz najdenih starih papirjev.⟩

1. Ančka.

Ančka, najmlajša hči bogatega župana, je bila stara enajst, jaz, uboga para, pa dvanajst let. — Bila je «moja». — Že dobro leto poprej, ko sem ji povedal, da jo imam rad, sva se začela «meniti».

«Til»

«Kaj?»

V srcu se mi je nekaj vzdignilo in mi je vzelo besedo. Na zadnje sem zahropel:

«Ali si moja?»

Tudi njej se je grlo zamašilo in čez dolgo je tiho rekla:

«Zakej?»

«Kar tako.»

«Sem,» je čez dolgo pokimala in pobesila zardelo lice, kakor se devici spodobi.

Neko mogočno čustvo ponosa in imenitnosti me je grelo gor do las. Rad bi bil rekel še katero, pa nisem vedel, kaj bi bilo prav.

Tako se mi je tudi kesneje zmerom godilo, da nisem imel o pravem času pravih besedi. —

Naenkrat sem se domislil. Obrnil sem se in šel hitro domov.

Domu sem iztrgal iz šolskega zvezka nepopisan list in sem pisal — prvo ljubezensko pismo.

Vsi moji součenci so pisali součenkam pisma.

Pisal sem ji pravilno, kakor smo se učili iz «Spisja», in tako, da se je «skladalo»:

Preljuba moja Ančka!

Popoldne bom v lazu pasel krave. Tam je dosti prave trave.

Domu samo ostala bo sivka, ker je telička danes imela nagajivka. Teliček zmerom podajo tišči, ona pa muka, renči. O, le naj muka in puha, dosti mi je negajala, primaruha.

Hvala Bogu, vsi zdravi smo pri nas; piši, ali ste zdravi tudi pri vas.

D drugega ti nič novega pisati ne vem, samo mati so rekli, da vse rad sam počnem.

Ali prideš v laz, tam čakam te jaz.

Zdaj pa te pozdravljam čez hribe in doline, čez visoke gorice in mačkine stezice; od travice zelene do plavega neba, od solnca rumenega do tvojega srca!

Tvoj zvesti

Anton Hudobivnik.

Na Malem Studencu, dne 24. junija 1892.

S klejem, ki sem si ga hitro napravil iz bele moke, sem zapечатil pisno in ga kar sam nesel Ančki. Izročil sem ji ga molče in jo ponosno gledal.

Tudi ona se je modro držala in ogledavala pisemce. Ko ga je začela s tresočimi se prsti razpečatavati, sem se spet obrnil in počasi odšel kakor človek, ki je dobro opravil veliko in važno delo.

Odpisala mi je «z obratno pošto».

Preljubi moj Tonček!

Tvoje pismo me je dobilo in me je hudo razveselilo.

Popoldne pridem v laz, da se bova menila ti in jaz. Menila se bova lahko tako, ko sivke ne bo, da bi nagajala in v škodo uhajala. Teliček pa bo velik kakor so naši in ti boš imel eno živinče več na paši. Teleta samo norijo in povsod tiščijo. Tačas ti bom pomagala, to vedi, če ostaneš tudi ti v besedi.

Pri nas se tako pravi, da smo vsi zdravi.

Zdaj pa te pozdravljam od vrha do tal, če te je kaj sram, zašij si rokav. Pozdravljam te čez hribe in doline, čez visoke goré, kjer solnce gor gre; čez mišje luknje in volčje jame, če ne boš priden, naj te tri sto bavbavov vzame!

Tvoja zvesta

Ana Štepec.

Na Malem Studencu, dne 24. junija 1892.

Tudi ona je pismo prinesla sama in stekla domov.

Popoldne pa je prišla v laz, da sva se menila.

«O svetem Urhu mi bodo mati na semnju kupili majhen srp, da bom žela,» je povedala novico, ki jo je bila pozabila zapisati.

«Saj se boš užela,» sem jo dražil.

«Prava reč! Katera pa se še ni?»

«Dà, če je bila nerodna.»

«Burovž!» je zavpila, ker se ji je žalitev zdela prevelika.

«Te bom!» sem zažugal.

«Ti —? Mene —?»

«Kako da ne? Saj si moja.»

«Kaj me boš tudi tepel, ko se bova vzela?»

«Pa še kako, če boš jezljala!»

Nekaj časa je molčala, potlej pa je rekla:

«Kar domov pojdem, s teboj se ne menim več.»

Ali jaz sem zapel:

«Če je kolikaj fantiček,
je vreden cekinček;
punčk je pa sto
za vinarja poll!»

«Prav maram zate!» se je namrdnila. «Saj mi že Binkov Nace tudi piše —.»

«Kaj si rekla? Za nameček sem ti?» me je pogrelo. «Ali je res, ti?»

«Tamle pod lazom pase, kar vprašaj ga!» me je pikala.

Pa sem res pustil krave in vse in sem planil nad Naceta.

«Ti pisariš Ančkil!» sem se davil in sem stopil tikoma predenj.

«Tebe bom vprašal, ali smem!» me je zasmehoval.

Zgrabil sem ga in naenkrat sva bila oba na tleh.

«Le daj ga! Le daj ga!» je dražila Ančka, ki je stala gori v rebri in vpila.

«Le daj ga! Le daj ga!»

Ali je ščuvala mene, ali je ščuvala njega?

Nace je obračal ščuvanje nase in me je tlačil in bunkal, da je bilo joj; tudi jaz sem po svoje razumel njeno ljubeznivo željo in sem imel polne roke Nacetovih las, da je tenko cvilil kakor mlad pujsek, če ga za ušesa vlečeš iz hleva.

Pa že drugi dan me je na potu iz šole glasno poklicala, ker so ji poredneži nagajali.

In précej sem se zaprašil mednje. Lotil sem se tudi močnejših od sebe in sam vseh naenkrat. Nazadnje so mlatili po meni ko po snopu in me valjali pod seboj.

Kri je iz nosa tekla, padale so trde, trde bunke, Ančka pa je po samičje stala ob strani in nasladno opazovala srditi boj, ki je vihral zaradi nje. Pogled njenih trdih, mirnih oči mi je bil meč v zvesto srce. O, nič se ji nisem smilil.

Čudovito rad sem se pretepal zanjo in silno sem bil ponosen na ščemeče bule in rogove, ki sem jih nosil iz junaškega boja. —

Učenik, hud mož in naš velik strah, pa je nekaj zvedel o moji bojevitosti in je imel čisto svoje prepričanje. Nasršil je obrvi in brado in me je poklical pred klopi, da mi je skrbno iztepel ves prah iz hlačic.

Ali je bilo tudi to pravica in priznanje za junaštvo?

Ko sem se ječé in drobé, kakor bi kositar strigel, opotekal v klop, sem med togotnimi solzami videl, da se mi je Ančka smejala in se spogledavala z Nacetom.

Tako se mi je v življenju godilo tudi kesneje, ko sem v nekem altruizmu hodil po kostanj v žerjavico za druge, ali ko sem v svoji cmeravi idealnosti lepo dekle občudoval in opeval, kdo drug pametnejši in podjetnejši pa jo je ljubil po mili svoji in njeni volji. —

Ko sva si bila z Ančko spet na roke, mi je pred našim kozolcem zastavila pot in me gledala vsa rdeča.

«Ti, ti nekaj ne veš, jaz pa vem!»

«Pa vedi, če mi nočeš povedati!» sem nejevoljno mencal, ker sem bil močno radoveden.

«Koliko mi daš, če ti povem?» je silila.

«Pipec, tale pipec ti dam; čisto nov je, še znamenja mu nisem urezal.»

«Ti in tvoj pipec!» se je nasmehnila in zabingljala z ličnim nožičkom, ki ji je visel na tenki rumeni verižici ob pasu.

«Ali pa ti dam tole malo dvojačo,» sem ji pokazal denar, ki sem ga bil namenil za semanji dan.

Praktičen že takrat nisem bil in denarja nisem znal ceniti.

«Saj jo imam sama!» je ponosno zamahnila z roko in mi pokazala — veliko dvojačo.

«Pa nič!» sem se razjezil.

«No, ti pa tako povem. — Veš, oče so rekli, da pojdem jeseni v Novo mesto k nunam v šolo.»

S poudarkom in počasi je izgovarjala imenitne besede in mi, nagnivši glavico malo postrani, važno kimala.

Če bi se bil kozolec prevrnil name, se ne bi bil tako ustrašil, kakor sem se bil ob tisti novici.

«Obnjo sem!» to je bila moja misel.

Ančka se je smehljala moji preplašenosti in je rdela od zadovoljnosti.

«Kaj se boš ponunila? Ali si res zatoréj?» sem se zadihaval.

«Ko se potlej spet vidiva, bom že velika,» je počasi nadaljevala. «Še poznal me ne boš več.»

«O, že od daleč te bom spoznal!» sem prisegal.

«No, dà. Ali potlej ne bova več — tako. To je gotovo.»

«Saj sem rekel: obnjo sem!» me je tiho bolelo, da so mi zasčemele oči. «I, pisal ti bom še zmerom,» sem dejal v neomajni zvestobi.

«Kaj boš pisal! Gospodična bom že in potlej še učiteljica, — pa bi mi pisal kmet! Kaj pa misliš?»

«Če boš ti gospodična, bom jaz gospod!» je zavrelo po meni.

«Kmet boš!»

«Gospod!»

«Ti?»

«Jaz!»

«Ti, ti da boš gospod?»

«Boš videla!»

«Bizgec!»

Pet let morda je minilo. V teh letih se mi je Ančka čisto odtujila. Še ob počitnicah se ji nikoli nisem mogel na samem približati, skoraj nikoli in nikjer ne. Preponosna je bila in premalo me je bilo, čeprav sem bil tudi jaz dijak.

Ali če sem jo vsaj od daleč kje videl, mi je švignilo po žilah in se ustavilo v srcu, ljubezni in trepetu in sladkega trpljenja polnem.

Takrat so mi začele poganjati deviške brčice, nekakšen puh, ki se o njem ni dalo prav za gotovo reči, ali bo mah ali bo volna.

«Bridki stan» nesrečnega zaljubljenca sem skrival v jokavo poezijo. Posedal sem v samoti in v bolečinah porajal solzave stihe. V veliko tolažbo mi je še dandanes, da oko ni videlo, uho ni slišalo moje razjokane Muze. —

Nekoč — bilo je ob zadnjih počitnicah — sem Ančko pa le prestregel. Hodila je po mehki poti sredi zorečega polja, na rami je vrtela rdeč solnčnik in se ozirala v drobnega škrjančka, ki je občudujoče trepetal nad njo in jo hvalil in ji pel, kar jih je najljepših znal.

Gledal sem jo in kri mi je gorela kakor le kri goreti more.

«Ali je mogoče še kaj tako lepega na svetu!» se mi je čudilo poklekujoče srce in so jo pile pijane oči.

Lica so ji bila —, pa kaj bi pravil, ko ni in ni besed za njih neskončno dobroto! Ampak oči, oči...! Nad njimi, velikimi, čistimi in kakor potočnice modrimi, so se povečajoče bočile kakor dve gosenici močne obrvi, ki jih noben slikarski čopič ne bi bil znal lepše in slajše potegniti... Pa roke, tiste ozke, dolge in kakor lilija bele roke, da jih morda sama božja orglarica sveta Cecilija ni imela lepših... In v tenko belo letensko oblekco tesno objeta deviška postavica, razcveta in še cvetoča in s čutnim znojem izpuhtevajoča neki prav posebni deklški vonj, kakršnega mi do takrat še niso ujele venomer razburjajoče se nosnice...

Nerodno mi je bilo. Roke sem stiskal v pest, tlačil sem jih v žep in jih skrival za hrbet. Govoril bi bil rad, pa je nisem znal ziniti prave besede.

V nedopovednem obupu sem utrgal goreč mak in sem hripavo povedal:

«Glej, Ančka, to si ti —!»

Pihnila je, da so široki rdeči listi sfrfotali po tleh, in se mi je pomilovalno nasmehnila:

«Hm.»

Začutil sem, da je bil poklon neroden in slab. Zavest, da sem se osmešil, me je silno pekla in kar nekaj se je ustavilo v meni.

Tudi škrjanček je odrezal visoki slavospev in je iztežka padel med žito.

«Ne mak, — lilija si; dà, lilija na polju!» sem se navdušeno domislil, ko sva se premaknila.

Sredi koraka se je ustavila in me je pogledala z vseno očmi. Iz njih je plal gorak smehlaj in se mi je zdraveče vlival v koprneče srce.

Ko je buckala zraven mene, je bila res gosposka kakor lilija, le jaz še nisem bil gospod.

Moje ime Tonček ji je bilo tudi prekmečko. Prekrstila me je najprej v Zvonimira, potlej v Zvonka. Sama je hotela biti Ana Marija, celo Anamarija.

Obeh novih imen sem se otepal, kar se je dalo. Nisem se dal puliti iz domačih tal. Tak sem bil tudi kesneje zmerom. Z vseni koreninicami sem rasel, rasel v ljudstvu in v njegovem čuvstvanju. Ne da bi se bil morda odtegaval blagoslovom kulture, sem vendarle ostal nekakšen samoglavec.

Ančko sem zvesto nosil v srcu. Misel nanjo mi je bila tako prijetno boleča in obenem sladka, da sem se dostikrat jokal od same ljubezni. Z neko samozadovoljno naslado sem torej pestoval in miloval svoje trpinstvo. Ali to me je — tako se mi je zdelo — veličalo in odlikovalo. In vsak sleherni dan božji sem se ocenjeval pred ogledalom in se vznejevoljeval, ker nisem ne blede in ne slabe, kakor se menda godi prav močno zaljubljenim trpinom, — narobe: čezdalje bolj okrogel in močan sem bil.

O, zdrav sem bil, grozovito zdrav.

Dokopal sem se do službice in zobal sem lastno, z delom in ponižanjem zaslužno sol.

Ančka je bila učiteljica tam nekje za Gorjanci. Bila je na eno-razredni šoli in samota jo je silno tiščala. Pisma, ki mi jih je pisala, so bila otožna, ali zdela so se mi narejena in izumetničena z nenavadnimi domačimi in tujimi izrazi. Le včasih se ji je za-reklo, da mi je po domače tožila o bridkosti mlade, življenja željne, a samevajoče učiteljice.

Neskončno se mi je smilila. Odprl sem si srce in ji pisal modra, tolažeča pisma.

«Piši mi drugače; lepo, poetično mi piši» se je jezila, ker sem mislil, da je največ in najlepše poezije v preprostosti besede in sloga.

«Ali se bom obesila, ali bom ušla v beli svet!» je zapisala drugič. «Mladosti in pravice do življenja nočem zakopati. Ti ne veš, kaj je samota, gluha, težka samota... Kakor huda vest je, zmerom te grize... In strah me je, venomer me je strah. V spanju se budim in trepečem do jutra, če le veter prime za vetrnice, ali če pod streho mačka skoči za mišjo...»

«Godna ptička leta spomladi v tisto goščo, kjer je največ ptičjega žvrgolenja in življenja,» sem uganil, ko sem resno premišljal vroče hrepenenje za svet in veselje ustvarjene mlade prijateljice.

Ko bi bil takrat mogel, pa bi jo bil odrešil:

«Pridi in bodi moja, zares moja...!»

Ali premalo me je še bilo.

Premalo, premalo me je bilo, da bi ji bil pravo zažvrgolel. —

Ančka je bila drugačne pameti: kakor bi bila padla z neba, je kar naenkrat prišla k meni.

Obstala je sredi sobe in težko je dihala. Okoli nje sta se bojevala svetloba in mrak.

Poskočil sem od začudenja, zakrilil z rokami od čudnega veselja in napravil širok korak proti njej; a zdajci se mi je zdelo, da sem zadel ob visoko steno... Tista stena je bil spomin doma in mladosti in nekega strahu in sramu.

Pribil sem noge ob tla in sem jo molče gledal.

«Kaj me gledaš? Ali se me bojiš? Mar ti ni prav, da sem prišla?»

Govorila je naglo, razburjeno. Ali glas ji je bil mehak, čuden, kakršnega nisem še slišal. Obraz si je pokrila z rokami in vsa se je tresla.

«Ančka —!» Ali sem sladko ime izgovoril, ali sem ga samo mislil, saj ne vem.

Naenkrat je spustila roke in se zasmejala iz neke drhteče globine in se mi nagloma vrgla na prsi...

«Tonček —!»

Kako lahko pozabimo preteklost, če nam je vse upanje v prihodnosti...! Kaj sem upal, ne vem več, prevelika je bila pijanost trenutka.

Angel varuh se mi je sklonil k ušesu, potrkal mi na srce in mi resno resno žugal:

«Ančka ti ne sme biti ljubica...! Ni zate... Samo Tonček si, varuj jo spet...»

V objemu pa mi je drgetala Ančka in njeno deviško telesce me je peklo in grelo, da bi bil najrajši vriskal in norel od presilnega razburjenja.

«Ali ti ni zmerom bila domači oltar čiste ljubezni...? No, vidiš... In spomin nanjo ti je bila božja pot — kam? Mar ne domov, ki ga še nisi in ki ga nikoli ne boš mogel preboleti...?» me je svaril božji poslanec.

Domov —, sladka beseda!

Samo zamižal sem, pa sem lepoto, vso ozarjeno in ovenčano, videl in slišal, čutil in vohal. —

Ali Ančko je pestoval hudobec, zvitorepil je in jo potrjeval v zmoti:

«Pókaj si prišla ...? No, seveda ... Z obema rokama si vzemi, kar je bilo že zdavnaj tebi zapisano ...! Vzemi! Saj ljubezen je dar božji, milost iz nebes samih, sveta volja stvarnikova, ki ji ni dal mere in mejá ...»

Ančka je dvignila vroče oči, vlažne ustnice so ji drhteale.

«Čas ljubezni ni vrtoglava mladost čakanja, ni sitna starost obnemaganja, — le blaženi trenutek samodruge želje je najpravši čas ljubezni ...»

Vse to je vrelo v njej nezavedno, napol zavedno, čisto zavedno.

Krvavkasta zarja je z mehkim smehljajem že nežno utrinjala trudne zvezde in noč, strašna, vsevedeča noč je trepetaje bleдела, ko sem Ančki še prisegal večno zvestobo in sveti zakon.

«Beži, beži!» se je zadovoljno pretegala in se mi smehljala.

«Kaj mi ni to najsvetejša dolžnost?»

«Dolžnost ti je, da ne prismođariš!»

Ko pa sem, starokopitnež, kakršen sem bil, le tiščal z dolžnostjo in se veril pred peklom in nebesi, mi je po dolgem premisleku pomilovalno rekla:

«Mislila sem, da si bolj moderen!»

(Dalje prihodnjič.)

Mirko Pretnar:

Še nekaj ...

Vroče popoldánske ure
visé nad pašniki in travniki;
a še nekaj, pa bo prišla noč.
Temno vidiš še le zdaj, kako
zrè iz dalje te izprašujoč.

Motam misli, vse so že pijane ...
Močno zlato vino točiš ti,
nad vsa moja polja bočiš mi
vroč popóldan, srečo sipajoč.
A še nekaj, pa bo prišla noč.

in socialno sotrudištvo umetnosti, kakor ju je še pojmoval realizem, znanstveno-paralelna in socialno-etična funkcija, kakor ju je proglašal za nalogo umetnosti naturalizem, se zametujeta. S Slowackim, dvignjenim na piedestal, priznava nova mladina, da «je vse ustvarjeno po Duhu in za Duha in da v telesno svrhu nič ne bistvuje». Srednjeveški katoliški mistiki in tudi novejši skandinavski, francoski in belgijski mistični artisti z Maeterlinckom na čelu se proglašajo za voditelje, dušna, zlasti religiozna stremjenja se stopnjujejo do ekstatičnosti. Ženska in smrt vodita ples seksualnomistične groze, ženska kot zemeljska naslada, smrt kot tiha spremljevalka v večno panteistično prabistvovanje. Kakor vse težnje v visoke distance, tako zopet narašča tudi želja po nacionalnem heroizmu, prihajajoč do sijajnih likov zlasti v dramah genijalnega Wyspiańskega. Z nastopom novega stoletja je «Mlada Poljska» v polnem svojem razmahu v pesmi, povesti, drami, glasbi in vpodabljaljoči umetnosti. (Dalje prihodnjič.)

Ivan Zorec:

Ljubice tri.

(Nadaljevanje.)

2. Berta.

Kaj Prešeren in tista Julija, kaj Petrarca in njegova onegá, Lavra ali kdo — ljubezen z Berto mi je presegala vesoljstvo! V brezprostorju in brezčasju sva se nosila ž njo nad same nebeške višave... — Berta mi je bila mladost, sedanost in prihodnost, veselje, sreča in namen. Z mislijo nanjo sem zaspaval in v sanjah sem ji dajal, prenežno dajal vso silno ljubezen, ki se je kakor vihar nabrala v meni, in ko sem se prebujal, mi je spet ona bila prva misel, prva želja.

Oblegal sem jo in snubil; goljufal je nisem. Edina vojna zvijača je morda bila v tem, da sem ji spretno in lepo počasi navajal misli, kjer sem jih hotel imeti. Sedanost sem ji zgovorno lepšal, o prihodnosti nisem govoril.

In ko sem mislil, da je dozorela, sem se začel prav zvito dotikati tistega zbližanja, ki pomenja zadnjo in največjo, najusodnejšo nežnost.

«Moja bo!» me je vselej veselilo, ker sem videl, da me je takoj razumela, vzdihnila in stresla lepo glavico.

«Veliki ljubezni je vse mogoče!» sem jo rotil.

Berta pa je rdela in bledela. Sama mi je kesneje povedala, da je ob takih trenutkih čutila drhtečo blaženost velikanske sreče,

ki se ji skrivoma, tako rekoč po prstih bliža. Krepost, omahujoča volja in sram, vse to se ji je zlivalo v sladko razburjenje.

Ali sram je premagaval. Želela je, da bi bil še večji, ker se ji je čuvstvo, ki se je skrivalo za njim, zdelo lepo in opojno kakor mehka pesem vročega hrepenenja.

«Ne, ni mogoče!» je šepetala in težko dihala.

«Je mogoče, veliki ljubezni je vse mogoče!» sem hropel.

Odločilni boj je tudi mene hudo razburjal.

O, da se ne bi bil nikoli odločil...!

V tistem času sva uživala največjo sladkost snubeče ljubezni. Osrečavala naju je že priložnost, da sva se mogla poljubiti ali si vsaj stisniti roko.

Potem mi pa skoraj še prav ni bilo, ko sem zapazil, kako Berta težko čaka take priložnosti in kako mehka in vdana mi postaja v hitrem objemu. Kar bal sem se zase in zanjo. Strast, ki je smrt vsake ljubezni, pa se ji je že kakor goreča lava silno valila po telesu in ji ga je pretresla do trepeta.

Žal, resnično mi je je bilo žal.

Ko pa je končno zaječala in mi zbežala, mi je vselej veselo odleglo.

«Ne! Ne!» se mi je tudi nadalje trgala iz območja sladkostnega zapeljevanja.

Ali ljubezen je slepa; zato se zaljubljeni tako lahko izpostavijo.

«Samo trenutek sladke samopozabe, vsaj en sam utrinek divje sreče, pa naj se poruši svet...!» je potlej še bolj hrepenela.

In tako je nama bil vsak dan velik praznik, vsaka ura presladka, zmerom nova, vroča radost. Pa še je nama ni bilo zadosti, venomer sva iskala še večje, še slajše sreče.

Sreča olepšava lice in razigrava srce.

V žaru silne ljubezni, ki se nama je milo smehljala, se mi je ljubica bohoto razcvetala.

O, ljubil sem jo, sam Bog vé, kako sem jo ljubil!

In poizkušal sem vse mogoče stvari, da bi si utrdil njeno ljubezen in da bi ji čim bolj ugajal.

Naša stranka me je že takrat porinila v prve vrste. Nje blagovestniki so mi kadili z velikimi častmi in še večjih so mi obetali.

Ali moja politična slava Berti ni bila všeč.

Čudno, kajne? No, Berta ni bila kakor so druge ženske.

«Politika,» je rekla, «kvari možu značaj.»

«Saj celo ženske silijo v politiko,» sem branil oltar strastne politike.

«Dà, ali politika utrinja ženi ves čar ženskosti,» me je prepričevala.

Tako sem torej zvedel, da je prava slava samo tisti uspeh, ki zbuja in pridobiva žensko ljubezen. To je tudi največja sreča in zanjo človek rad pretrpi vse, vse...

Slab pa sem bil res že zmerom.

Ubogi moj krilatec božji, ko bi grešni, slabotni človek vselej vedel in verjel, da je krepost lepša od greha, bi bil podoben tebi.

Tako pa —

Tisto lepo ljubezen do Berte mi je udušila samopašna ženska, ki je poznala sto vročih umetnosti paleče ljubezni.

Saj ne morem reči, da mi je bila prav po srcu ljubica. Ali imela je čudovito moč do mene. Če bi mi bila velela, pa bi bil prav gotovo zažgal mesto na vseh štirih vetrovih in bi bil za njen bodreči smehljaj navdušeno stopil pod vislice.

Lepota, prožna mehkoba in svežost telesa so ji že venele. To me je navdajalo s čarom neke ginjenosti, kakršno občutimo, če opazujemo in premišljamo tisto prav posebno nežnost in onemoglost jesenskega cvetja. Pogrevalo me je čisto nenavadno čuvstvo, ko so me toplo, sevajoče božale njene koprneče in proseče oči; gubic, ki so se predrobno nabirale okoli njih, nisem videl, ker sem jo gledal le z močjo svoje zdrave, vroče, mlade krvi.

«Ali me imaš rad kakor te imam jaz rada?» je koprnela.

Prisegel sem.

«Ne, ne, saj ni mogoče...» je drhtela in se od sreče in blaženosti smehljala, objemala me in poljubljala.

Barva in vonj njenih podišavljjenih las sta me zelo razburjala.

Lase si je namreč barvala rumeno. Kakor javne ženske že v starem Rimu, je najbrž tudi ona vedela, da so zlatobarvni lasje za moške neki dražljiv fetiš.

Čudovito moč je imela do mene.

Vzela me je bila kar zviška kakor kragulj neumno piščè in me speljala v daljni svet.

Ob morju v solnčni deželi sva si napravila mehko gnezdo.

Še ob smrtni uri bom mislil nanj...

Ljubila me je brezmejno, ljubila me strastno, ljubila me je do bolečine: brezmejno, strastno, do bolečine. Za vsako drobtinico ljubeznivosti je bila hvaležna kakor bolnik, ki pred smrtjo hlepi vsaj še po koščku umikajočega se življenja.

«In vendar se mi je počasi začela buditi zavest nekakšnega samoponižanja in sram, čudno sram me je postajalo najinega razmerja; zdelo se mi je divje in grdo.

No, prijateljica mi je takoj odpihnila vse pomisleke.

«Tudi taka ljubezen ni greh, ampak je nagon, naraven, čist in lep, popolnoma estetičen pojav.»

«Pod nekimi pogoji morda...» sem dvomil.

«Človek ima pravico, prirodno pravico do njega.»

«In nauki nravnosti, odkod so?»

«E, kaj!»

«Ali niso tudi božji?» sem se lovil.

«No, so; ali asketi so jih zmaličili do pretiranosti. Taki, kakršni so, so zoper božjo voljo,» je zamahnila z roko, kakor bi bila hotela odgnati sitno muho.

«To se mi zdi zelo prevratno.»

«Človek ima, ima zmerom pravico do sebe.»

«Brez obzira?»

«Dokler s tem ne škoduje svojemu bližnjemu.»

Te besede so me spomnile blage Berte in prevzela me je velika otožnost.

Tudi prijateljica se je nekoliko zamislila, potlej pa je nadaljevala:

«Kljub zaslepljenim janzenistom, kljub fanatičnim zelotom in kljub polblaznim asketom smo pred ureditvijo in preosnovo ljubezenskega življenja v zmislu olepšanja. Ves tok časa je usmerjen v to.»

Kar sitno mi je bilo.

Upal sem bil, da jo bom počasi pripravil na zmerneje misli, ki bi mi odprle kletko in mi pomagale do zlate prostosti, zdaj pa sem naenkrat videl, da ima prijateljica čisto samosvoje nazore.

«Ljubezen naj bo prosta, ali ne?» sem nastavljal.

«Dà, prosta neusmiljenih vezi, svoja in prosta, ali ne divja in razuzdana... In pa zvesta bodi sama sebi,» je dostavila.

«Ali ni idealna in nesebična ljubezen vendarle najlepša, najslajša?»

«Besede —. Čutnost naj se idealizira, pa bo idealna in sladka.»

«Kako —?»

«Prosveta omogoča idealiziranje.»

«Zanimivo, res,» sem se zmedel.

«Glej, zoper divji nagon sam brez ljubezni se bojujeta pamet in življenje pa tudi umetnost, ki povečuje lepoto in vzvišenost in mogočnost idealizirane čutnosti.»

Do zdaj sem jo morda razumel, to pa, kar mi je ravnokar povedala, je bilo zame premalo jasno.

Toliko pa sem že vedel, da sem zelo zabredel.

«Kakšen bo konec te — čutnosti?» me je skrbelo.

«V njej je Bog sam!» je navdušeno odgovarjala mojim boječim tihim mislim. «Glej, ko se zbudi, zraste tudi nagon dela in pojavlja se celo neki umetniški, torej čisto duševen nagon. V tej dobi je vsakdo — pesnik.»

O, pesnik! To sem morda bil, ko sem ljubil Ančko in oblegal Berto; zdaj pa se mi ni hotela zgeniti nobena pesniška strunica. Morda rojijo lepe pesmi samo iz čiste duše in iz krepostnega, otroškega in nedolžnega srca?

«Taka čutnost je velika in prava ljubezen, ki ne potrebuje posvečujoče poroke; ona je sama zase zakrament!» je počasi pribijala in me vroče gledala.

«Zlepa me ta ženska ne bo več izpustila iz rok,» mi je tolklo v srcu.

Potlej ji najbrž ni bilo prav, da se je tako razgalila pred menoj. Nejevoljno se je otresala in celo jokala.

Tudi mene je prevzemal občutek, da živim zelo nespodobno. Ko pa sem gledal ubogo prečuvstveno žensko, kako ji je hudo in kako se razburja, ker je nemara spoznavala, da sem premlad in preneumen zanjo, se mi je močno smilila.

Po takih pogovorih sva bila oba otožna. Zato sva si sčasoma zamolčavala misli in sva rajša začela iskati veliko družino.

Denarja sva imela dosti in smilil se nama ni. Kaj je denar, ki ga nazadnje moramo pustiti na svojem grobu? In vendar: — kaj bi bilo življenje brez denarja?

Obiskavala sva muzeje, razstave, koncerte, gledališča, dirke, igralnice in vozila sva se z gosposko belo jadrnico ob zeleni in cvetoči obali, vriskajoči in kopajoči se v silnem solncu.

«O, tu ostaniva, za vselej ostaniva tu...!» je obnemagavala ona od prevelikega občutja, oči so ji šle po skodranem temnomodrem morju in po čudoviti deželi, ki se je položno spuščala v široko naročje silnih vodá.

Ali pa sva posedala na svetli ploščadi ob razburkanem morju, kipečem in bučečem v razjedene čeri.

Mimo naju so nosljali izžeti francoski gizdalini in pogrskavali krepki, ponosni nemški baroni; so buckali otročji, skoraj smešni italijanski grofi; so štorčljali blazirani, nekoliko nerodni angleški častniki in hladnokrvni ameriški krezi; so sanjarili samotni, v

Francoze zagledani ruski knezi in so izzivali naduti, zadirčni avstrijski častniki. —

Lepo je nama bilo, krasno sva živela!

Pa kakorkoli je bilo: ljubica mi tista svobodomiselna prijateljica ni bila. Ljubezen ji je bila, rekel bi, preoblastna, obenem pa prebožajoča in preradodarna.

Ljubec sem bil jaz njej, Bog mi odpusti!

Saj je bila srčno dobra in prijazna, bistra in zelo izobražena ženska.

Bil sem kakor v omotici, dokler je samo hlepela po ljubezni; ko pa je začela o njej tudi modrovati, sem se polagoma predramil in se je naveličal. Priskutila se mi je, ker se mi je zdelo, da ji je bila vsa modrost naučena, iz knjige nabrana in v glavi in srcu nepredelana.

Od nje so mi zmerom bolj uhajale misli domov. Iskale so pogospoščeno in pomodernjeno Ančko, ki se mi je bila čisto odrekla in me odrinila, in hrepenele so po Berti, krotki in čisti dušici.

«O, Berta, ali bi mi verjela, da se mi milijonkrat na dan vrača k tebi mil, svet spomin...? Ko bi mogla vedeti, da sem neprenehoma ob tebi in da mi je vsak dih le otožen vzdih za teboj! In da se mi bo duša še ob težki uri mojega bednega konca blaženo ustavila in bo pokleknila pred svetlo ljubeznijo, ki si mi jo tako zvesto, tako bogato, tako nežno in čisto dajala...?»

Po Berti sem koprnел in vendar se nisem kesal nezvestobe. Kaj bi se kesal! Samo hlapci se kesajo svojih dejanj. Jaz pa hlapec nikoli bil nisem in hlapec nikoli ne bom! Mož sem bil že takrat, čeprav sem večkrat prav nemoško grešil... In možje ne poznajo kesa, to je stvar slabičev. Zato pa vedo, kaj je sram, tisti pekoči občutek, tista grizoča zavest, da so ravnali nemoško in da so se dali tako rekoč — iz rok.

Tak sram me je žgal, čim večja je bila prijateljici volja do mene.

«Ali je lepo in pošteno — moško, da sem umazal spomin svoje poetične mladosti in pohodil veliko in edino pravo ljubezen blage in vdane, nedolžne golobičice bele?» sem premišljal in se začel zavedati, da sem bil Berti grd zapeljivec brez časti in vesti. —

Vrnil sem se.

«Saj sem vedela, da še prideš!» mi je mirno rekla Berta in se mi smehljala.

«Glej, ni me kaj posebno pogrešala...!» me je grelo.

«Zmerom sem te čakala,» je nadaljevala, kakor bi bila slišala moje misli. «Zdaj šele si moj, čisto moj.»

«Gospod Bog, kakšna ljubezen —!» mi je šlo na jok in od sramote sem umikal oči.

«Čakala sem te in vedela sem, da se vrneš,» je tiho govorila. «Zmerom sem te ljubila, a zdaj te imam neskončno rada, ker me nisi pozabil, karkoli si počel.»

«Grd sem bil, dekliček čisti...!» sem se obtoževal.

«Ne, bil si, kakor si mogel biti. Zdaj pa si pametnejši in boljši... Če bi te bila otimala tisti — drugi, bi te bila izgubila za zmerom.»

«Ali mi moreš odpustiti?»

«Nimam česa odpuščati, duša. V srce te vidim in vem, da ti je kljub vsemu čisto kakor prej. Samo svoj spomin si oskrnil; moja ljubezen ti ga bo očistila... Pomiri se!»

Zgrudil sem se na kolena in solze so me oblile.

«Saj te nisem vreden, mučenica nedolžna..., ampak dovoli, da ti poljubim samo rob krila in prah pod nogami!»

«Pusti —! Vreden si vsega, ker spoznaváš samega sebe... Prost pa si tudi poslej, ker si moj.»

«Kako prost?»

«Prost. Ljubezen, ki ovira prostost osebnosti, je breme. Moja ljubezen naj ti bo le sladkost...»

Mirno, resno me je gledala naravnost v oči; potlej pa ji je glava padla na prsi in je zašepetala:

«Za spomin te imam, dokler te imam...»

Ob teh besedah se mi je naslonila ob prsi in se tiho razjokala.

Ali ni mogla več zatajevati skeleče bolečine, ki sem jo tako dolgo in samopašno prizadeval njeni nežni, a junaški in požrtvovalni ženskosti, — ali jo je prevzemal in lomil mehki spomin najine veličastne, po moji krivdi vendarle močno skaljene ljubezni...?

Berte nikoli nisem razumel; premalopriden sem bil. Ljubezen, ali kar je že bilo tisto, ki sem mislil, da je ljubezen, mi ni bila zadosti močna in krepostna, da bi bil njeno dušo pravično cenil in prav doumel... V meni je vrela kri in je cvetela mladost — pa sem mislil, da so občutja, ki jih je zibala in pestovala tista vrtoglava doba, same sladke koreninice najpravše ljubezni...

Ob Berti pa sem se poslej čudovito zresnil, njeno blago srce me je čisto ukrotilo. Ali najbrž sem bil pred sodbo večne pravice prevelik grešnik, da bi bil še nadalje deležen vse sreče z Berto, ki me je rada imela, kakršen sem pač bil.

Za hudo zavratno boleznijo, ki jo je bila že dolgo slutila, mi je skoraj nanagloma umrla. —

Njena smrt je bila zame strašna kazen.

— O, ko bi mogel obrniti čas: po golih kolenih bi romal nazaj
čez ščavje in bodičevje po vsej lehkomišno zavihrani in ne-
spametno razstlani dobi, začel bi od kraja in živel bi čisto, kre-
postno, zares modro življenje in Berti, nedolžni golobičici beli,
bi s samim cvetjem potresal pot življenja...! (Konec prihodnjič.)

Stano Kosovel:

Janez Krstnik.

Jaz sem pot, ki pónji Jagnje med grešnike pride!...

Glejte moj pas,

čujte moj glas:

Noč dozoreva, kmalu nam solnce vzide...

Resen gre čas:

Vsakdo preštej oblačila, umij si obraz,

v lastno notranjost obrni pogled,

da Izveličarju raven med nami bo svet!...

Glejte, le glejte!... Mladika je ozelenela!

Čas za izhod

je iz zablod;

znamenje svetlo izšló je iz vrst Izraela!

Kratek je prst,

ki vam pokoro oznanja in hladen moj krst;

a On, ki pride za mano, bo ogenj, in ločil bo zrnje od
slamnatih bilk in plevla...

Voda se zлива čez žejnega, potok čez sušo;

imaš li kaj —

revežu daj!

Préveč, cestninar, ne terjaj in misli na dušo!

A ti vojščak,

skušaj postati pravici enak,

ker tudi tebi v rešitev je Jagnje poslano:

Vsako krivično drevo bo s sekiro ostró pokončano...

Jaz grem pred Njim, da Mu steze med ljudstvom utrem;

kdor ni od kamna med vami,

vest in duh v njem naj se zdrami,

kajti kraljestvo je božje prišló že med nas —

čujte, o čujte moj glas!

razločno škrjančka, ki gostoli zunaj pred oknom v enem iz sosednjih vrtov, zunaj pred oknom, tam, kjer stanuje lepo dekle; daleč stran iz oddaljene ulice slišim, kako kliče mož, ki prodaja rakovice; zrak je tako topel in vendar je vse mesto kakor izumrlo. — Tu se spomnim svoje mladosti in svoje prve ljubezni — ko sem hrepenel; sedaj hrepenim samo še po svojem prvem hrepenenju. Kaj je mladost? Sanje. Kaj je ljubezen? Vsebinsa sanj.

(Sören Kierkegaard, rojen 1813., umrl 1855., danski mislec, značilen za celo nordijsko psihiko, brez katerega nam ostaje nerazumljiva duševnost vodilnih genijev skandinavskih narodov, je pri nas znan komaj po imenu. Njegov razvoj je preživel tri glavne faze: estetiško in etičsko ter se je slednjič izkristaliziral v versko. Misli, podane tukaj v prevodu, so vzete iz njegovih »Diapsalmata«, ki zrcalijo prvo, estetiško fazo. Prevajal sem po antologiji: Sören Kierkegaard, Udvalg og indledning — ved Carl Koch. København-Kristiania 1908.)

Mirko Pretnar:

Odhajajoči.

Vsa sem pota zemeljska prepregel,
pticam vsem polet v nebo prestregel:
nisem našel misli, ki bi dal jo
ti v spomin v neznano temno daljo.

Najgrenkejša, kar jih v meni kljuje,
ta zaman besede pričakuje:
da je sneg, naj mi skopni v poletju,
da je kamen, naj se skriva v cvetju.

Ivan Zorec:

Ljubice tri.

⟨Konec.⟩

3. Ona.

Bog, ki je dober, moder in usmiljen, je videl moj pozni kes in me je imel rad in mi je ob določeni uri dodelil naenkrat in za vselej vso srečo, pripravljeno zame. — Ali dolgo nisem videl sreče; nisem je videl, ker so mi oči medlele mimo nje v zmote in čudne sanje. — In vendar: Bog mi je dal ljubico. Bila mi je boginja življenja, boginja luči, boginja ljubezni; — življenja, luči, ljubezni.

Ampak še zdaj mi je, kakor da je bilo vse en sam dolg sen . . .

Kod in kam ste se nosile, nore sanje moje nespametne mladosti? Pokaj ste koprnele do zvezd, dokler ste brodile po močvari . . . ?

Uletel sem se. V nočeh brez spanja me obiskujejo trdi spomini in strah me je Berte in tiste modrujoče prijateljice in sram me je pred skelečo vestjo.

Spoznanje mi je večje in večje . . .

Tudi o ljubezni so mi misli drugačne, treznejše.

Ni res, da ima človek pravico do sebe . . . ni res! Nagon ne sme biti prost, najsi je še tako zdrav in priroden!

Omejevanje in samopremagovanje je nujna zahteva treznega, modrega razuma, ki človeka vzvišuje do vseh kreposti.

Čistost je za mladega človeka najlepša čednost, največja krepost; zmaga, vsaka zmaga nad samim seboj je bogata računsko postavka srečne bodočnosti;

čistost, popolna čistost je prava dolžnost mladeniču, ki tudi sam zahteva, da mu nevesta za poročni dar prinese najsvetlejši biser deklišтва;

čistost je dekletu prekrasen cvet v nežnem deviškem vencu; samo nedolžno dekle z mirno vestjo sklene in podpiše ženitno pismo;

čistost, zvestoba je zakonskemu možu dolžnost časti in besede, poštenja in možatosti;

čistost, zvesta vdanost je zakonski ženi nedotekljiva svetost, ki jo povečuje še materinstvo, največja prirodna in božja skrivnost, in ni mu odpuščanja, kdor jo je oskrnil . . .

Zmerom večje mi je bilo spoznanje in kesanje. Dà: kesanje. Ne samo hlapec in slabič, — tudi mož se mora skesati; če se tudi sramuje svojih zmot, je kes še večji, popolnejši.

Tako sem dostikrat premišljal in mir se mi je vračal v srce.

Ali ljubezen zasluži, da ji človek toliko daje iz sebe in da si kratko srečo kupuje s tisočnimi bolečinami? Te bolečine so najhujše, pa tudi najslajše . . . Kdor še ni pretrpel nobene globoke bolečine, ne pozna radosti in ne mehke pesmi, ki poje do neba; nima vere in ni zmožen žrtev in dobrote, veličine in ljubezni . . . Trpljenje je gonilna sila v življenju. Tudi vse vere oznanjajo, da si le s trpljenjem služimo izveličanje.

Jaz sem že prestal hudih duševnih muk; zaradi njih mi gre povračilo pred mojim Bogom . . .

Katera je tvoja zvezda, ljubica, ki sem sedem dolgih let služil zate kakor tisti nerodni Jakob za Rahelo?

(Možje, koliko vas je, ki ste zvesto ljubili in pošteno služili kakor Jakob?)

Ljubezen je močnejša ko razkošje, mogočnejša ko bogastvo in vsi zakladi sveta; vendar so ji ti pripomočki tudi potrebni. Za ljubečega človeka ni nič mučnejšega kakor gledati, kako mu ljubljeno bitje trpi pomanjkanje.

Vsa leta sem zbiral in delal, da bi si znesel voljno gnezdo za ljubico, ki mi je visoko nosila zvezdo vodnico.

Za ljubezen, ki sem ji šele zdaj spoznaval vso resnično svetost, sem gradil domek . . .

Izpričaj, ljubica moja, da je bila najina ljubezen lepa in velika kakor nebeško veselje in globoka in resnična kakor človeška bolečina . . .!

(Tu manjka precej listov. Vrzal je napravil najbrž zapisalec sam, ker je čutil, da ne more in ne sme biti o ljubezni, kakršno je opisaval, priča in vedež še tretji.)

O, ti ljubi Bog, kako je bil tisti domek majhen in ubog!

In vendar sem mu dajal in navdušeno daroval zdravje, mir, prostost in vse, vse . . . Ali bolj ko sem dajal, večje je bilo uboštvo. Kakor bi mu bil kradel, ko sem mu nosil z vsem srcem in z obema rokama!

Gospod Bog, kje je blagoslov? Saj si ga obljubil vsem, ki se ljubijo po tvoji zapovedi!

Gospod najvišji, najpravičnejši večni sodnik, če ti je vsega mogočna volja, da še ne umakneš svoje težke roke z mojih bolečih ram, naj me vsaj tvoja božja goba zbriše z deske sveta —!

Če vržem novčič v zrak, pade kamen na tla. Saj ni sreče, kjer zdravja ni.

Kako smo v današnjem rodu trhleni in črvojedni. Ali ni to znak napačne civilizacije in kulture, ki ubija in mehkuži dušo in telo?

In vendar ne bi bil rad brez civilizacije in kulture. Rajši sem lačen sredi ljubih knjig v skromno opremljeni sobi, kakor da bi bil bogat mož, pa nepismen revež.

S takimi mislimi se tolažim, če me zmaguje malodušnost.

In kar naprej: navzgor do cilja!

A kje si ti, ljubica moja?

O, če sem bolan in betežen, pa si že ob meni s svojo dobro roko in s svojim skrbnim pogledom; ko bi me rada uščenila muha kakšne lehkornosti, me pobožajo tvoje blage besede, polne ljubezni in odpuščanja, — o, zmerom si mi ljubica, kakor mi ni bila nikoli nobena in mi nobena več biti ne more . . .

Ti! ti! Ljubica edina, žena moja, mati mojih otročičkov!